

บทที่ 2**Socialization****ความหมายของ Socialization**

คำว่า Socialization นั้น มีคำแปลเป็นภาษาไทยหลายคำ เช่น การขัดเกลาทางสังคม สังคมประกิต สังคมกรรม เป็นต้น ซึ่งโดยสรุปแล้ว Socialization หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเรียนรู้และรับเอาค่านิยม ความเชื่อ บรรทัดฐานของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่นั้นมาอยู่ในบุคลิกภาพของตนเอง

เด็กที่เกิดมาจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคม สามารถอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น ทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสภาพตามธรรมชาติเป็นมนุษย์ผู้มีวัฒนธรรม มีสภาพต่างจากสัตว์โลกชนิดอื่น

ตัวแทนทางสังคมในกระบวนการ Socialization

ตัวแทนทางสังคมมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ เจตคติ กฎเกณฑ์ แบบแผนของสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ตัวแทน ดังนี้

1. ครอบครัว หมายถึง กลุ่มเครือญาติ ที่ผูกพันกันทางสายเลือด การแต่งงาน และการรับมาเลี้ยงดู ครอบครัวจะทำหน้าที่ที่สำคัญที่สุด คือ สร้างบุคลิกภาพขั้นพื้นฐานให้แก่สมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ครั้งแรกจะเกิดในครอบครัว

2. สถาบันการศึกษา เป็นแหล่งที่จะสร้างทักษะ องค์ความรู้แก่สมาชิกของสังคม และเป็นตัวที่กำหนดอาชีพ ความสำเร็จในหน้าที่การงาน แก่สมาชิก โรงเรียนได้เข้ามาทำหน้าที่ช่วยเหลือครอบครัวในการขัดเกลาสมาชิกรุ่นใหม่ โรงเรียนจะรับผิดชอบในส่วนของการถ่ายทอดความรู้ที่สะสมอยู่ของสังคมให้แก่สมาชิก และยังสอนแนวทางที่สังคมต้องการ ให้แก่คนรุ่นใหม่ต่อไป

3. สถาบันศาสนา เป็นแหล่งที่จะปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การกระทำใดที่สมควรและไม่สมควรกระทำ เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

4. สถานที่ทำงาน หรือ กลุ่มอาชีพต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีระเบียบปฏิบัติให้กับสมาชิกแตกต่างกัน

5. สื่อ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ รวมทั้งสังคมออนไลน์ต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งที่จะให้ความรู้และอบรมสมาชิกในสังคมทั้งในด้านดีและไม่ดี ช่วยให้แต่ละบุคคลเกิดการเรียนรู้ บทบาทต่างๆ ในสังคม

วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมในกระบวนการ Socialization

1. การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของพาฟลอฟ

หลักการและกระบวนการที่สำคัญ

- สิ่งเร้าที่ไม่ต้องวางเงื่อนไข (unconditioned stimulus) เป็นสิ่งเร้าที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองโดยอัตโนมัติ ในที่นี้ คือ อาหาร
- การตอบสนองที่ไม่ต้องวางเงื่อนไข (unconditioned response) เป็นการตอบสนองโดยอัตโนมัติที่เกิดจากการกระตุ้นของสิ่งเร้าที่ไม่ต้องวางเงื่อนไข ในที่นี้ คือน้ำลายไหล
- สิ่งเร้าที่ต้องวางเงื่อนไข (conditioned stimulus) เป็นสิ่งเร้าที่เป็นกลาง ไม่สามารถกระตุ้นให้สิ่งมีชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงตอบสนองโดยอัตโนมัติได้ในที่นี้ คือ เสียงกระดิ่ง
- การตอบสนองที่ต้องวางเงื่อนไข (conditioned response) เป็นการตอบสนองโดยอัตโนมัติที่เกิดขึ้นจากการวางเงื่อนไขของสิ่งเร้าที่ไม่ต้องวางเงื่อนไข และสิ่งเร้าที่ต้องวางเงื่อนไขในที่นี้ คือน้ำลายไหล

ขั้นตอนการวางเงื่อนไข

ขั้นที่ 1 สั่นกระดิ่ง สุนัขน้ำลายไม่ไหล (เพื่อตรวจสอบว่าไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างเสียงกระดิ่งกับน้ำลายไหล)

ขั้นที่ 2 ให้อาหารสุนัข สุนัขน้ำลายไหล (การตอบสนองตามธรรมชาติ)

ขั้นที่ 3 สั่นกระดิ่งพร้อมให้อาหารสุนัข สุนัขน้ำลายไหล (ทุกครั้งอย่างต่อเนื่องระยะหนึ่ง)

ขั้นที่ 4 สั่นกระดิ่งอย่างเดียว สุนัขน้ำลายไหล (อธิบายว่าการที่สุนัขน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่งเป็นปฏิกิริยาตอบสนองอันเนื่องมาจากการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างอาหารกับกระดิ่ง)

สิ่งที่ควรรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก

การเสริมแรง (Reinforcement) การให้อาหารพร้อมการสั่นกระดิ่งตามทันทีทุกครั้งจนสุนัขเรียนรู้และน้ำลายไหลเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง เรียกว่า กระบวนการเสริมแรง

การหยุดยั้ง (Extinction) เมื่อเกิดการวางเงื่อนไขเรียบร้อยแล้ว การตอบสนองอาจลดลง หรือหยุดไป ถ้ามีการสั่นกระดิ่งแล้วไม่มีการให้อาหารในตอนหลัง โดยจำนวนน้ำลายที่หยุดก็จะค่อยๆ น้อยลงไปเรื่อยๆ ตามลำดับ เรียกกระบวนการนี้ว่า การหยุดยั้ง

การกลับคืนของพฤติกรรม (Spontaneous recovery) เมื่อพฤติกรรมหยุดยั้งลงเพราะได้ยินเสียงกระดิ่งทำให้น้ำลายไหลแต่ไม่ได้รับรางวัลบ่อยๆ ทิ้งไว้ระยะหนึ่งแล้วสั่นกระดิ่งใหม่โดยไม่ต้องให้อาหาร สุนัขก็จะเกิดน้ำลายไหลได้ การแสดงอาการตอบสนองโดยไม่ได้รับแรงเสริมนี้ เรียกว่า การกลับคืนของพฤติกรรม

ความคล้ายคลึง (Generalization) ถ้าเปลี่ยนจากเสียงกระดิ่งเป็นอย่างอื่น เช่น เสียงเคาะไม้ และสุนัขน้ำลายไหล แม้จะใช้สิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกันแต่ยังเกิดการตอบสนองแบบวางเงื่อนไขนี้ เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้หลักความคล้ายคลึง

การแยกแยะ (Discrimination) ถ้าสุนัขแยกแยะความแตกต่างระหว่างเสียงกระดิ่งกับเสียงเคาะไม้และเลือกตอบสนอง (น้ำลายไหล) เฉพาะกับเสียงกระดิ่งเท่านั้น เรียกว่า มีการใช้หลักแยกแยะความแตกต่างได้

การเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกในสังคม

ชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตายมีการใช้หลักการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขคลาสสิกตลอดเวลา โดยมีการให้สิ่งเสริมแรงคู่กับเงื่อนไขต่างๆ ขณะที่ความกลัวก็อาจเกิดขึ้นกับสิ่งเร้าที่ไม่น่ากลัว

2. การเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ

การเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำเป็นพฤติกรรมที่ตั้งใจกระทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการเป็นรางวัล

สกินเนอร์ เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้ เขาได้ทดลองนำหนูที่อดอาหารมาไว้ในกล่องที่สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดความหิวซึ่งนับว่าเป็นแรงขับในการแสดงพฤติกรรม หนูจะวิ่งหาอาหารและกดถูกคันโยกบังเอิญ อาหารจะหล่นมาให้กินอาหารเป็นตัวเสริมแรง หนูจะเรียนรู้จากการกระทำของมันเอง และถ้าหยุดให้อาหารก็จะเกิดการหยุดยั้งได้ เช่นเดียวกับสุนัขของพาฟลอฟ

ตารางการเสริมแรง

การให้แรงเสริมตามช่วงเวลาที่ไม่แน่นอนตามที่กำหนดเอาไว้ หรือการให้ตัวเสริมแรงและเว้นระยะห่างเท่าๆกัน เช่น พนักงานได้รับเงินเดือนทุกสิ้นเดือน

การให้แรงเสริมตามช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน หรือการให้ตัวเสริมแรงหรือได้รับแรงเสริมห่างกันตามช่วงเวลาที่ไม่แน่นอน แต่ไม่ได้กำหนดเวลาตายตัว เช่น การตกปลา เป็นต้น

การให้แรงเสริมตามจำนวนครั้งการตอบสนองที่ไม่แน่นอน หรือการให้ตัวเสริมแรงหลังจากหยุดเป็นจำนวนครั้งเท่าๆกัน เช่น ให้นักเรียนไปพักได้เมื่อทำงานเสร็จหนึ่งชิ้น

การให้แรงเสริมตามจำนวนครั้งของการตอบสนองที่ไม่แน่นอน หรือการให้ตัวเสริมแรงโดยนับจำนวนครั้งที่แสดงพฤติกรรม แต่การเว้นที่จะเสริมแรงแต่ละครั้งไม่จำเป็นต้องเท่ากัน เช่น การซื้อลอตเตอรี่ การเล่นเกมพนัน

3. การเรียนรู้โดยการสังเกต

แบนดูรา อธิบายว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบ หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งแตกต่างกับการลองผิดลองถูก โดยการเรียนรู้แบบนี้ พบว่า ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถที่จะถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และการเรียนรู้ทางสังคมจากประสบการณ์ของผู้อื่นสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วผ่านทางสื่อต่างๆ

ประเภทของตัวแบบ

ตัวแบบแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริงๆ คือ ตัวแบบที่บุคคลมีโอกาสสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง
2. ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ คือ ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ เป็นต้น ซึ่งอาจเป็นตัวละครในภาพยนตร์ก็ได้เช่นเดียวกัน

หน้าที่ของตัวแบบ

1. สร้างพฤติกรรมใหม่ สำหรับผู้สังเกตที่ยังไม่เคยเรียนรู้พฤติกรรมดังกล่าวมาก่อน
2. เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น สำหรับผู้สังเกตที่เคยเรียนรู้พฤติกรรมมาบ้างแล้ว ตัวแบบจะช่วยให้ผู้สังเกตพัฒนาทักษะที่ได้เรียนรู้ได้ดีขึ้น
3. ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม เป็นกรณีที่ผู้สังเกตมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตัวแบบจะช่วยให้พฤติกรรมดังกล่าวลดลงหรือไม่เกิดขึ้น

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต

1. กระบวนการตั้งใจ ความตั้งใจของผู้สังเกตทำให้เรียนรู้พฤติกรรมของตัวแบบได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ
2. กระบวนการเก็บจำ การจะเรียนรู้ได้สำเร็จต้องมีความสามารถในการจดจำได้ดี โดยเฉพาะการแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นรูปแบบสัญลักษณ์
3. กระบวนการกระทำ เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ที่จดจำไว้มาเป็นการกระทำ
4. กระบวนการจูงใจ เมื่อบุคคลเรียนรู้แล้วจะแสดงพฤติกรรมออกมาหรือไม่ขึ้นกับกระบวนการจูงใจ โดยกระบวนการจูงใจนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งล่อใจภายนอก สิ่งล่อใจที่เห็นผู้อื่นได้รับ และสิ่งล่อใจตนเอง

ผลของกระบวนการ Socialization

มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมเข้าสู่กระบวนการ Socialization ทุกคนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และจะเป็นเช่นนี้ตลอดช่วงชีวิตของแต่ละคน ทำให้เราได้รับ ความรู้ ทักษะ ค่านิยม เจตคติ และความเชื่อทั้งหลายจากการเรียนรู้ในสังคมที่เราอาศัยอยู่ ผลจากการเรียนรู้จะมีผลต่อบุคคลในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ตัวตน (Self)

โดยจะเกิดขึ้นจากการที่แต่ละคนมีการรับรู้ตนเอง (Self-concept) ที่แตกต่างกัน ตามทฤษฎีตัวตน (Self Theory) ของ คาร์ล อาร์ โรเจอร์ นั้น ได้แบ่งการรับรู้ตนเองเป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

- 1) Perceived self หรือ ตัวตนตามที่เรารับรู้ คือ เราคิดว่าเราเป็นคนอย่างไรโดยอาจจะเป็นอย่างนั้นจริงๆหรือไม่ก็เป็นก็ได้ เช่น คิดว่าตนเองเป็นคนมีน้ำใจ แต่จริงๆแล้วอาจจะไม่ได้เป็นอย่างนั้น
- 2) Real self หรือ ตนตามความเป็นจริง คือ ตัวตนที่เราเป็นจริงๆ ซึ่งเราอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้

3) Ideal self หรือ ตนตามอุดมคติ คือ คนที่เราอยากจะเป็น แต่ ณ ปัจจุบันเรายังไม่ได้เป็นแบบนั้น ซึ่งการรับรู้ตนเองนั้นจะเกิดขึ้นตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็กโดยได้รับจากพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู กล่าวคือ เมื่อเด็กแสดงออกพฤติกรรมที่เหมาะสมออกมาแล้วพ่อแม่ผู้ปกครองมีการให้รางวัลซึ่งอาจจะเป็นคำชมเชยหรือของรางวัลที่เด็กพึงพอใจเล็กๆน้อยๆก็จะทำให้เด็กมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นอีกและเริ่มรับรู้ว่าเป็นคนเช่นนั้นเช่นนี้ ในทางกลับกันหากเด็กพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมาแล้วพ่อแม่ผู้ปกครองลงโทษโดยใช้วิธีที่เด็กไม่ชอบ โอกาสที่เด็กจะทำพฤติกรรมนั้นอีกก็จะลดลงและเด็กก็จะเกิดการรับรู้ว่าเขาไม่ใช่คนแบบนั้น และเด็กก็จะเกิดการรับรู้ว่าเป็นคนในสังคมที่เขาอยู่นั้นคาดหวังให้คนในสังคมเป็นเช่นไรแล้วเขาก็จะแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของสังคม นอกจากนี้แล้วรูปแบบวัฒนธรรมในสังคมที่เราอยู่อาศัยก็เป็นตัวกำหนดตัวตนของเราได้เช่นกัน หากเป็นวัฒนธรรมตะวันตก สังคมจะเน้นความเป็นตนเองเพราะฉะนั้นคนในสังคมจะรับรู้ตนเองในลักษณะส่วนบุคคล ส่วนวัฒนธรรมตะวันออกจะเน้นวัฒนธรรมรวมหมู่จึงเป็นผลให้คนในสังคมมีการรับรู้ตนเองในลักษณะความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

2. ความใฝ่สัมฤทธิ์และแนวโน้มการทำงาน

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นตัวกำหนดความเข้มข้นของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์นี้จะได้รับมาจากการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กผ่านทางวรรณกรรมและหนังสือนิทาน

3. พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล

การดำเนินชีวิตในสังคมจะต้องประพฤติตนให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นมีดังนี้

3.1 ทฤษฎีกลุ่มจิตวิเคราะห์

3.1.1 Sigmund Freud เป็นผู้นำทฤษฎีกลุ่มนี้โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

โครงสร้างของจิตใจแบ่งออกตามหน้าที่เป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

1. Id

เป็นส่วนที่อยู่ในจิตไร้สำนึกเท่านั้น เป็นแรงผลักดันดั้งเดิมของคนเรา แบ่งออกเป็นแรงผลักดันทางเพศ และแรงผลักดันทางความก้าวร้าว การแสดงออกของ id เป็นไปตาม primary process และ pleasure principle

2. Ego

เป็นส่วนที่ทำหน้าที่อยู่ทั้ง 3 ระดับของจิตใจ โดยจะควบคุม บริหารจัดการ ต่อแรงผลักดันต่างๆ ที่มา มีปฏิสัมพันธ์กัน ทำหน้าที่ประนีประนอมระหว่างแรงผลักดันจาก id กับระเบียบหรือข้อจำกัดจากสภาพเป็นจริงภายนอก และแรงต่อต้านจาก superego โดยการทำหน้าที่เป็นไปตาม secondary process และ reality principle

3. Superego

เป็นส่วนของจิตใจที่พัฒนาขึ้นมาเป็นมโนธรรมซึ่งมีหน้าที่คอยตัดสินความคิด การกระทำว่าถูกหรือผิด และ ego ideal ซึ่งเป็นส่วนของบุคคลในอุดมคติที่เราอยากเป็นหรืออยากเอาแบบอย่าง

ลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม

1. ขั้นปาก (Oral Stage) ขั้นนี้เด็กต้องการการตอบสนองทางปากมากที่สุดเนื่องจากปากเป็นอวัยวะที่ไวต่อความรู้สึกมากที่สุดในช่วงชีวิตนี้ ความสุขความพอใจของเด็กอยู่ที่การได้รับการตอบสนองทางปาก เช่น การดูดนม การสัมผัสสิ่งแปลกใหม่ด้วยปาก ฯลฯ ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองเต็มที่ เมื่อโตขึ้นจะมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมไม่พยายามใช้ปากมากเกินไป รู้จักพูดหรือใช้ปากได้เหมาะสมกับกาลเทศะ หากเด็กได้รับการขัดขวางต่อการตอบสนองทางปากในวัยนี้ เช่น การหย่านมเร็วเกินไป ถูกตีเมื่อนำของเข้าปากทำให้เด็กรู้สึกกระวนกระวายและเรียกร้องที่จะชดเชยการตอบสนองทางปากนั้น เมื่อ มีโอกาส เรียกว่าเกิดการหยุดยั้งพัฒนาการทางปาก (Oral Fixation) เมื่อมีโอกาสหรือโตเป็นผู้ใหญ่มักมีบุคลิกภาพที่ชอบใช้ ปาก เช่น ชอบนินทาว่าร้าย ชอบสูบบุหรี่ รับประทานอาหารบอ ย ๆ เกิน ความ จำ เป็น เป็นต้น

2. ขั้นทวารหนัก (Anal Stage) ขั้นนี้ เด็กต้องการตอบสนองทางทวารหนักมากที่สุดมากกว่าทางปาก เช่น พัฒนาการขั้นแรกเด็กวัยนี้จึงไม่ชอบรับประทานมากเท่ากับการเล่น โดยเฉพาะการเล่นที่สัมผัสทางทวารหนัก ตลอดจนความสุขในการขับถ่ายซึ่งตรงกับการฝึกหัดขับถ่าย (Toilet Training) ของเด็กวัยนี้ถ้าผู้ใหญ่ที่เข้าใจจะรู้จักผ่อนปรน ค่อย ๆ ฝึกเด็กให้รู้จักขับถ่ายได้ด้วยวิธีที่นุ่มนวล การพัฒนาการขั้นนี้ก็ไม่มีปัญหาเด็กโตขึ้นจะมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม แต่ถ้าเกิดการหยุดยั้งพัฒนาการขั้นนี้ (Anal Fixation) เนื่องจากผู้ใหญ่บังคับเด็กในการฝึกหัดขับถ่ายมากเกินไป เช่น ต้องขับถ่ายเป็นเวลา ถ้าไม่ทำตามจะถูกลงโทษจะทำให้เกิดความไม่พอใจฝังแน่นเข้าไปสู่จิตไร้สำนึกโดยไม่รู้ตัวและแสดงพฤติกรรมออกมาให้เห็นชัด 2 ลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ อาจจะมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งแล้วแต่ความเข้ม ทาง บุคลิก ภาพ ของ เด็ก นั้น ๆ คือ

ก. บุคลิกภาพแบบสมบูรณ (Perfectionist) คือเป็นคนเจ้าระเบียบ จู้จี้ ย้ำคิย้าทำ กังวลมากเกินไป โดยเฉพาะเรื่องความสะอาด ลักษณะนี้มักเกิดกับเด็กที่มีบุคลิกภาพอ่อนแอ

ข. บุคลิกภาพแบบอันธพาล (Anti social) คือเป็นคนไม่ยอมคนชอบคัดค้านค่านิยมหรือระเบียบแบบแผนที่วางไว้ ลักษณะนี้มักเกิดกับเด็กที่มีบุคลิกภาพเข้มแข็งนอกจากนี้ยังพบว่า คนที่มี Anal Fixation นี้ยังเป็นนักสะสมสิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนมีพฤติกรรมอ่านหนังสือพิมพ์บนโถส้วมนานๆ ชอบนั่งที่ใดที่หนึ่งนาน ๆ ด้วย

3. ขั้นอวัยวะเพศปฐมภูมิ (Phallic Stage) ขั้นนี้ เด็กเริ่มเกิดความรู้สึกทางเพศแต่เป็นแบบแฝง กล่าวคือมิได้หมายความว่าเด็กวัยนี้เกิดความรู้สึกทางเพศโดยตรงได้แก่ อยากรมีคู่ครองแต่หมายถึงความรู้สึก ผูกพันที่เกิดขึ้นต่อบิดามารดาที่มีเพศตรงข้ามกับเด็ก เช่นเด็กหญิงรักและติดพ่อ หวงแหนพ่อแทนแม่ พรอยด์อธิบายว่าในขณะที่เดียวกัน เด็กจะรู้สึกอิจฉาแม่ เพราะเรียนรู้ว่า พ่อรักแม่ เกิดปมอิจฉา (Oedipus Complex) ขึ้นเห็นแม่เป็นคู่แข่งและพยายามเลียนแบบพฤติกรรมของแม่ ซึ่งเป็นแบบฉบับของสตรีเพศ ทำให้เด็กหญิง มีลักษณะเป็นหญิงเมื่อโตขึ้น ในทำนองเดียวกัน เด็กชายก็จะรักและติดแม่หวงแหนและเป็นห่วงแม่ พรอยด์อธิบายว่าเด็กชายจะรู้สึกอิจฉาพ่อ เพราะเรียนรู้ว่าแม่รักพ่อ เกิดปมอิจฉา (Oedipus Complax) พ่อ เห็นพ่อเป็นคู่แข่ง พยายามเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อ ซึ่งเป็นแบบฉบับของบุรุษเพศ ทำให้เด็กชายมีลักษณะเป็นชายอย่างสมบูรณ์เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น Oedipus Complax จึงเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการได้เหมาะสมกับเพศของเขา ตามที่

กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นการพัฒนาการเป็นไปตามลำดับขั้นอย่างดียิ่งแต่ถ้าเกิดการหยุดยั้งพัฒนาการของ ขั้นนี้ (Phallic Fixation) จะเกิดพฤติกรรมดังนี้ เด็กหญิงขณะที่เลียนแบบแม่ ซึ่งเป็นแบบฉบับถ้าแม่เป็นแบบฉบับไม่ดี เด็กไม่ศรัทธาในที่สุดเด็กก็จะหันไปเลียนแบบพ่อ เนื่องจากมีความนิยมศรัทธาอยู่เป็นทุนเดิมแล้วพฤติกรรมที่ปรากฏก็คือ เด็กผู้หญิงเป็นลัทธิเพศ (Lesbian) คือมี พฤติกรรมและความรู้สึกเยี่ยงชายในทำนองเดียวกัน เด็กชายขณะที่เลียนแบบพ่อซึ่งเป็นแบบฉบับ ถ้าพ่อเป็นแบบฉบับไม่ดี เด็กไม่ศรัทธาในที่สุดเด็กก็จะหันไปเลียนแบบแม่โดยตรง เพราะรักและศรัทธาแม่เป็นทุนเดิมอยู่แล้วพฤติกรรมที่ปรากฏก็คือ เด็กชายเป็นลัทธิเพศ (Homosexual)

4. ขั้นสิ่งแวดล้อมรอบตัวหรือขั้นแฝง (Latent Stage) เป็นระยะก่อนที่เด็กจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่น กิติกร มีทรัพย์ (2530 : 70 - 71) กล่าวถึงเด็กวัยรุ่นซ่อนเร้นหรือลาเท็นซี (Latency) ว่า การเติบโตทางกายค่อย ๆ ช้าลง แต่การเติบโตทางจิตใจ (Memtal awarens) ไปเร็วมาก เด็ก ๆ มักถูกมองว่า "แสนรู้" หรือ "แก่แดด" เด็กจะรู้จักพิจารณาพิจารณาสนใจไปในทางค้นหา ค้นคว้าต่าง ๆ สนใจสิ่งนั้นสิ่งนี้อยู่มิได้ขาดเด็กบางคนอาจพูดในสิ่งที่แหลมคมที่ทำให้ผู้ใหญ่คิดและน่าฟัง หรือพูดอะไรเซย ๆ นักจิตวิทยาชาวสวีเดนผู้หนึ่ง ชื่อ เดวิด ปียอร์ก ลุนด์ เป็นศาสตราจารย์ วิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยฟลอริดา ใน อเมริกา กล่าวว่า เมื่อเด็กวัย Latency มีความคิดใคร่ครวญ ผู้ใหญ่ ไม่ควรละเลย ดูด้วยที่จะให้เด็กได้คิดเรื่องหนัก ๆ บ้างตามความสนใจของเขาตั้งแต่การวางแผนงานบ้าน การบ้าน หรือสร้างวินัยในบ้านให้เขาได้มีโอกาส รับรู้หรือมีส่วนร่วม กับ ปัญหาารายรับ - รายจ่ายในครัวเรือน ปัญหาคณิตศาสตร์ ง่าย ๆ หรือปัญหาประสบการณ์ ชีวิตบางประการซึ่งผู้ใหญ่เคยคิดว่าเขาไม่รู้ หรือไม่

5. ขั้นอวัยวะเพศทุติยภูมิ (Genital Stage) เด็กหญิงจะเริ่มสนใจเด็กชายและเด็กชายจะเริ่มสนใจเด็กหญิง เป็นระยะที่เด็ก จะมีความสัมพันธ์ระหว่างเพศอย่างแท้จริงพฤติกรรมทางเพศของบุคคลในวัยนี้ จึงมีลักษณะที่บ่งถึงวุฒิภาวะทาง อารมณ์หรือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่พัฒนาการทางเพศที่เกิดขึ้นในระยะนี้ เรียกว่า ขั้นวุฒิภาวะทางเพศอันมิได้หมายถึงอวัยวะเพศอย่างเดียวรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงวุฒิภาวะทางด้าน อารมณ์และสติปัญญาเด็กชายจะเปลี่ยนจากการหลงรักแม่ตนเองไปและเด็กหญิงก็จะหันจากหลงรักพ่อไปรักเพศ ชายทั่วไป

3.1.2 Erik Erikson ได้แบ่งพัฒนาการเป็น 8 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ไว้วางใจ หรือไม่ไว้วางใจ (Trust vs Mistrust) อายุ 1-2 ขวบ

ความอบอุ่นที่เกิดจากครอบครัว ทำให้เด็กเชื่อถือไว้วางใจต่อโลก ไว้วางใจคนอื่น ทำให้กล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่

ขั้นที่ 2 เป็นอิสระหรือละอายสงสัย (Autonomous vs Shame and Doubt) อายุ 2-3

ขวบ

ระยะที่เด็กพยายามใช้คำพูดของตัวเองและสำรวจโลกรอบๆตัว ถ้าพ่อแม่สนับสนุนจะทำให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองและมีอิสระ ส่งเสริมความสามารถของเด็ก

ขั้นที่ 3 คิตรีเริ่ม หรือรู้จักผิด (Initiative vs Guilt) อายุ 4-5 ขวบ

บทบาทของสังคม ริเริ่มทางความคิดจากการเล่น เด็กที่ถูกห้ามไม่ให้ทำอะไรในสิ่งที่เขาอยากทำ เป็นเหตุให้เด็กรู้สึกผิด ตลอดเวลา บิดามารดาควรพิจารณาร่วมกันว่ากิจกรรมใดที่ปล่อยให้เด็กทำได้ ก็ให้เด็กทำ จะได้เกิดคุณค่าในตัวเอง ลดความรู้สึกผิดลงได้

ขั้นที่ 4 ขยัน หรือมีปมด้อย (Industry vs Inferiority) อายุ 6-11 ขวบ

เด็กจะเริ่มมีทักษะทางด้านร่างกายและสังคมมากขึ้น โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กเริ่มมีการแข่งขันกันในการทำงาน เด็กวัยนี้จะชอบให้คนชม ถ้าขาดการสนับสนุนอาจทำให้เกิดความรู้สึกมีปมด้อย

ขั้นที่ 5 เข้าใจบทบาทของตัวเอง หรือ สับสนในบทบาทของตัวเอง (Ego Identity vs Role Confusion) อายุ 11-18 ปี

ระยะมีเอกลักษณ์ของตนเองกับความไม่เข้าใจตนเอง : เป็นระยะที่เด็กเริ่มสนใจเพศตรงข้าม รู้จักตนเอง ว่าเป็นใคร ถนัดด้านใด สนใจอะไร และถ้าเด็กมีความรู้สึกไม่เข้าใจตนเองก็จะเกิดความสับสน ในตนเอง และล้มเหลวในชีวิตได้

ขั้นที่ 6 ผูกพัน หรือตีตัวออกห่าง (Intimacy vs. Isolation) อายุ 20-35 ปี

เป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ใช้ชีวิตแบบผู้ใหญ่ทำงานเพื่อประกอบอาชีพ สร้างหลักฐาน มีความรักความผูกพัน

ขั้นที่ 7 บำรุงส่งเสริมผู้อื่นกับ คิดถึงแต่ตนเอง (Generativity vs. Stagnation) ช่วงวัยกลางคน

ระยะให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตร วัยผู้ใหญ่ถึงวัยกลางคน มีครอบครัวมีบุตร ได้ทำหน้าที่ของพ่อแม่

ขั้นที่ 8 มีศักดิ์ศรี หรือหมดหวัง (Ego Integrity vs Despair) ช่วงวัยสูงอายุ

วัยที่ต้องยอมรับความจริงของชีวิต ระลึกถึงความทรงจำในอดีต ถ้าอดีตที่ผ่านมาแล้วประสบความสำเร็จจะทำให้มีความมั่นคงทางจิตใจ

3.2 ทฤษฎีกลุ่มปัญญาานิยม

3.2.1 Jean Piaget แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ขั้น คือ

1. **ขั้นก่อนจริยธรรม** เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมได้อย่างละเอียด มีแต่ความต้องการทางร่างกาย
2. **ขั้นยึดคำสั่ง** ในขั้นนี้เด็กจะรับรู้สภาพสิ่งแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม
3. **ขั้นยึดหลักแห่งตน** เด็กสามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจและตั้งเกณฑ์ที่เป็นตัวของตัวเอง

ผลจากการวิจัยในระยะต่อมา เพียเจต์ (Piaget) ได้ตั้งเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ 6 เกณฑ์ คือ

1. การตัดสินจากเจตนาการกระทำ (intentional in judgment) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำจากปริมาณสิ่งของ ส่วนเด็กโตจะตัดสินจากเจตนาของการกระทำ
2. การตัดสินเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relativism in Judgment) เด็กเล็กจะตัดสินการกระทำโดยยึดเอาความเชื่อความเห็นของผู้ใหญ่ว่าดี ส่วนเด็กโตจะยึดเอาเหตุผลและสถานการณ์ประกอบการตัดสิน
3. ความเห็นอิสระจากการลงโทษ (independent of sanction) เด็กเล็กจะตัดสินว่าการกระทำใดไม่ดีจากการกระทำใดไม่ดีจากการถูกทำโทษ แต่เด็กโตจะตัดสินการกระทำใดไม่ดี เพราะสิ่งนั้นไปขัดกับเกณฑ์และเกิดอันตรายต่อบุคคลอื่น
4. ใช้วิธีการแก้แค้น (use of reciprocity) วิธีนี้เด็กเล็กใช้น้อยกว่าเด็กโต
5. การลงโทษเพื่อตัดสินนิสัย (use of punishment as restitution and reform) เด็กเล็กจะสนับสนุนการลงโทษอย่างหนักเพื่อแก้แค้นนิสัย แต่เด็กโตไม่ค่อยเห็นด้วย
6. หลักธรรมชาติของความโชคร้าย (nationalist of misfortune) เด็กเล็กจะถือว่าการกระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษจากพระเจ้า

3.2.2 Kohlberg แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ และในแต่ละระดับยังแบ่งได้อีกเป็น 2 ขั้นตอน รวมทั้งสิ้น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ทางสังคม (Pre-conventional Level)

- รับรู้กฎเกณฑ์ที่ดีและไม่ดีจากคนที่มีอิทธิพลเหนือตนหรือเด็กที่โตกว่า
- นึกถึงรางวัลหรือการลงโทษเป็นส่วนประกอบสำคัญในการตัดสินพฤติกรรมว่าดีหรือไม่

ดี

● 2 ขั้นย่อย คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นของการลงโทษและเชื้อฟุ้ง (แรกเกิด ถึง 7 ปี)

- ใช้ผลของการแสดงพฤติกรรมเป็นเครื่องตัดสินว่าถูกหรือผิด

ขั้นที่ 2 ขั้นการแสวงหารางวัล (7 ถึง 10 ปี)

- เด็กจะสนใจปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือทำพฤติกรรมใดๆที่ทำลงไปแล้วได้รับรางวัลหรือ

คำชมเชยเป็นสิ่งตอบแทนเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Conventional Level)

- แสดงพฤติกรรมที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

- 2 ขั้นย่อย คือ

 ขั้นที่ 1 ขั้นทำตามเพื่อนและสิ่งที่สังคมยอมรับ (10 ถึง 13 ปี)

- ปฏิบัติตนตามที่คิดว่าเพื่อนและกลุ่มเพื่อนจะพอใจ
- เลือกลีลาแบบบุคคลที่ตนคิดว่าเป็นคนดี (goodboy-nicegirl)
- พฤติกรรมที่ดีคือพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นชอบ พอใจ ยอมรับ

 ขั้นที่ 2 ขั้นกฎและระเบียบ (13 ถึง 16 ปี)

- เริ่มเรียนรู้ว่าแต่ละสังคมจะมีระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ให้สมาชิกในสังคมถือปฏิบัติ
- แต่ละคนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามต่อสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมเหนือกฎเกณฑ์ทางสังคม (Post conventional Level)

- การตัดสินความถูก ผิด ควร หรือไม่ควร ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของตนเอง

- 2 ขั้นย่อย คือ

 ขั้นที่ 1 ขั้นทำตามสัญญา (16 ปีขึ้นไป)

- เน้นมาตรฐานทางจริยธรรมที่คนส่วนใหญ่ของสังคมยอมรับและปฏิบัติ โดยคำนึงถึง

ประโยชน์และสิทธิของบุคคลเป็นสำคัญ

 ขั้นที่ 2 ขั้นอุดมคติสากล (ตั้งแต่วัยผู้ใหญ่เป็นต้นไป)

- สร้างอุดมคติและคุณธรรมประจำใจของตนขึ้นมา
- มีความต้องการที่จะเสียสละเพื่อสังคมอย่างแท้จริง

